

ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СУДДІ

Гордєєв В. В.

ВСТУП

Питання дисциплінарної відповідальності суддів, нормативно-правового забезпечення, з'ясування підстав її настання, порядку притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності залишається і донині актуальним, особливо враховуючи роль суду в забезпеченні захисту прав, свобод та інтересів осіб, утвердження принципу верховенства права.

Актуальності теми дослідження додає той факт, що Україна рухається в напрямку реформування чинного законодавства, удосконалення судустрою, досягнення високих стандартів відправлення правосуддя, євроінтеграції.

Дисциплінарна відповідальність суддів є одним із засобів забезпечення їх дисципліни, своєрідним елементом контролю за дотриманням законності судовою гілкою влади.

Тому дослідження дисциплінарної відповідальності суддів є своєчасним, доцільним та актуальним.

1. Нормативно-правова регламентація дисциплінарної відповідальності судді

Основними нормативними актами, що регламентують дисциплінарну відповідальність судді є такі: Конституція України; Основні принципи незалежності судових органів, схвалені резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї від 29 листопада та 13 грудня 1985 року; Бангалорські принципи поведінки суддів, схвалені Резолюцією Економічної та Соціальної Ради ООН від 27.07.2006 № 2006/23; Рекомендація CM/Res (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки, ухваленими Комітетом Міністрів Ради Європи 17 листопада 2010 р.; Закон України «Про судоустрій і статус суддів», Закон України «Про Вищу раду правосуддя», Регламент Вищої ради правосуддя, затверджений рішенням Вищої ради правосуддя від 24 січня 2017 року № 52/0/15-17, Положення про службу дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя, затверджене рішенням Вищої ради правосуддя від 19 грудня 2024 року № 3713/0/15-24 тощо.

Статтею 126 Конституції України визначено, що однією з підстав для звільнення судді з посади є вчинення ним істотного дисциплінарного проступку, а також грубе чи систематичне нехтування обов'язками, що вважається несумісним зі статусом судді або виявлено його невідповідність займаній посаді.

Розділом VI Закону України «Про судоустрій і статус суддів» регламентовані підстави дисциплінарної відповідальності судді, особливості звернення з дисциплінарною скаргою щодо судді, визначено орган, що здійснює дисциплінарне провадження, види дисциплінарних стягнень стосовно судді, правила їх погашення, оскарження рішення у дисциплінарній справі стосовно судді, а також звільнення судді з посади у випадку вчинення ним істотного дисциплінарного проступку, систематичного чи грубого нехтування обов'язками тощо.

Відповідно до ст. 3 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», остання посеред іншого забезпечує здійснення визначеним дисциплінарним органом дисциплінарного провадження щодо судді; розглядає скарги на рішення щодо притягнення до дисциплінарної відповідальності судді; приймає рішення про створення органів для розгляду справ щодо дисциплінарної відповідальності суддів, наприклад дисциплінарних палат, які формується з числа членів Вищої ради правосуддя. Кількість таких палат та кількісний склад кожної з них встановлюються рішенням Вищої ради правосуддя.

До складу Дисциплінарної палати повинні включатися щонайменше чотири члени Вищої ради правосуддя. Особливості формування дисциплінарних палат є те, що не менше половини або значна частина, якщо це неможливо, були суддями у відставці чи суддями. Якщо є необхідність, Вища рада правосуддя може прийняти рішення щодо залучення членів однієї Дисциплінарної палати до виконання повноважень іншої або ж щодо делегування Голові Вищої ради правосуддя повноважень приймати такі рішення. Робота Дисциплінарних палат регламентується відповідним регламентом роботи Вищої ради правосуддя.

У секретаріаті Вищої ради правосуддя діє служба дисциплінарних інспекторів, яка виступає самостійним структурним підрозділом секретаріату Вищої ради правосуддя. Зазначена служба створюється для здійснення повноважень Вищої ради правосуддя в межах дисциплінарного провадження щодо суддів. До служби дисциплінарних інспекторів входять за посадами дисциплінарні інспектори Вищої ради правосуддя, а також керівник зазначеної служби та заступник,

працівники, що забезпечують організаційну діяльність служби дисциплінарних інспекторів.

Зауважимо, на посаду дисциплінарного інспектора може бути призначений громадянин України, якому виповнилося 30 років, здобув вищу юридичну освіту і має не менше п'яти років стажу професійної діяльності у сфері права, володіє державною мовою, є доброчесним, компетентним, відповідає етичним стандартам. Особливістю правового статусу дисциплінарних інспекторів є те, що він визначається Законом України «Про державну службу» та Законом України «Про вищу раду правосуддя», Положенням про службу дисциплінарних інспекторів тощо. Дисциплінарний інспектор призначається на посаду Вищою радою правосуддя на строк 5 років на підставі результатів відкритого конкурсу. Зауважимо, що одна і та ж особа не може обіймати посаду дисциплінарного інспектора більш ніж два строки.

Дисциплінарний інспектор уповноважений на здійснення попередньої перевірки дисциплінарної скарги; здійснює аналіз матеріалів дисциплінарних справ та матеріалів, сформованих на підставі скарги на рішення у дисциплінарній справі щодо судді; збирання інформації, документів, інших матеріалів в межах дисциплінарного провадження; готує проекти рішень і ухвал Вищої ради правосуддя та дисциплінарної палати у дисциплінарному провадженні щодо судді, а також проекти рішень та висновків Вищої ради правосуддя за скаргами на рішення у дисциплінарних справах; здійснює аналіз практики розгляду дисциплінарних справ та прийняття рішення про притягнення чи відмову у притягненні судді до певного виду дисциплінарного стягнення.

Дисциплінарні інспектори окрім прав також наділені обов'язками у своїй діяльності та поза її межами, зокрема вони зобов'язані: дотримуватися правил етичної поведінки державних службовців, Присяги державного службовця та правил суддівської етики; не розголошувати інформацію з обмеженим доступом, а також певну інформацію, що стала їм відома у зв'язку із здійсненням професійної діяльності; виконувати визначені вимоги та дотримуватися обмежень, регламентованих законодавством у сфері запобігання корупції та про державну службу.

Варто зазначити, що світові та європейські стандарти щодо притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності майже відсутні як такі, проте існують загальні стандарти (ратифіковані Україною) із дотримання принципів незалежності суддів, правила професійної поведінки та етики суддів, за порушення яких, в основному, до них застосовуються заходи дисциплінарного впливу, та мають неухильно

впроваджуватись задля формування єдиного європейського правового простору як гарантії набуття Україною членства в ЄС¹.

Отже, основними нормативними актами, що регламентують дисциплінарну відповідальність судді є такі: Конституція України; Основні принципи незалежності судових органів, схвалені резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї від 29 листопада та 13 грудня 1985 року; Бангалорські принципи поведінки суддів, схвалені Резолюцією Економічної та Соціальної Ради ООН від 27.07.2006 № 2006/23; Рекомендація СМ/Рес (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки, ухвалені Комітетом Міністрів Ради Європи 17 листопада 2010 р.; Закон України «Про судоустрій і статус суддів», Закон України «Про Вищу раду правосуддя», Регламент Вищої ради правосуддя, затверджений рішенням Вищої ради правосуддя від 24 січня 2017 року № 52/0/15-17, Положення про службу дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя, затверджене рішенням Вищої ради правосуддя від 19 грудня 2024 року №3713/0/15-24 тощо.

2. Дисциплінарний проступок як підстава дисциплінарної відповідальності судді

Юридичну відповідальність судді прийнято розглядати як відповідальність спеціального суб'єкта, який наділений виключними владними повноваженнями щодо відправлення правосуддя та гарантіями незалежності в системі протидії і стримувань державної влади, яка виконує подвійну функцію в демократичному суспільстві, зокрема: забезпечує дотримання суддею обов'язку щодо утвердження принципу верховенства права та є необхідною умовою легітимації прийнятого судового рішення. Зазначений інститут тісно пов'язаний з оцінюванням судової діяльності не лише з позиції правового регулювання суспільних відносин, а й також дотримання ним моральних засад².

До інституту юридичної відповідальності судді також належить субінститут дисциплінарної відповідальності, яка виступає видом спеціальної дисциплінарної – професійної юридичної відповідальності, специфічні особливості якої обумовлюються правовим статусом судді як носія судової влади, в тому числі, його незалежністю під час

¹ Бондарчук Р. А. Зарубіжний досвід реалізації процедури притягнення судді до дисциплінарної відповідальності та напрями його впровадження в Україні. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2021. № 51. С. 60 – 64.

² Овчаренко О.М. Юридична відповідальність суддів: питання теорії і практики. Автореферат на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.10 – судоустрій; прокуратура, адвокатура (081 – Право). – Національний університет «Одеська юридична академія»; Міністерство освіти і науки України. – Одеса, 2018. 44 с.

здійснення правосуддя. Перелік органів дисциплінарної влади, підстави та порядок притягнення судді до відповідальності, а також конкретні види дисциплінарних стягнень встановлюються законодавством про судоустрій. Інститут незалежності судді встановлює правило, згідно якого органи дисциплінарної влади не можуть скасовувати чи змінювати судові рішення, ініціювати його оскарження, а також підняти собою судові інстанції. До субінституту дисциплінарної відповідальності відноситься матеріальна відповідальність судді за заподіяну майнову шкоду, яка завдана судовій установі як результат протиправного, винного невиконання або неналежного виконання посадових обов'язків, підстави і порядок якої регламентовано загальними правилами законодавства про працю³.

Підставою дисциплінарної відповідальності судді необхідно вважати вчинення ним дисциплінарного проступку, а саме протиправного порушення службових обов'язків. Дисциплінарна відповідальність суддів виступає одним із засобів, необхідних для забезпечення виконання професійних (службових) обов'язків, а отже – дотриманням суддівської дисципліни⁴.

Спеціальну дисциплінарну відповідальність судді варто розглядати як вид дисциплінарної відповідальності, яка полягає у застосуванні уповноваженим суб'єктом до судді дисциплінарного примусу, встановленого спеціальним законом у разі невиконання чи неналежного виконання суддею посадових та трудових обов'язків, вчинення суддею дій, які є несумісними з його посадовим становищем, та бездіяльність або дії судді, що вказують про його недоброчесність або ж можуть викликати сумнів в доброчесності⁵.

Дисциплінарна відповідальність суддів є не лише певним елементом системи юридичної відповідальності, а також видом спеціальної дисциплінарної відповідальності. В загальному, дисциплінарний проступок судді варто тлумачити як: протиправне діяння, що полягає в недотриманні суддею нормативних положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та Кодексу суддівської етики, порушеннях

³ Овчаренко О.М. Юридична відповідальність суддів: питання теорії і практики. Автореферат на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.10 – судоустрій; прокуратура, адвокатура (081 – Право). – Національний університет «Одеська юридична академія»; Міністерство освіти і науки України. – Одеса, 2018. 44 с.

⁴ Зливко Я.С. До питання щодо підстав притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності. Актуальні проблеми освіти, науки та галузевого законодавства у світлі вимог Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки: матеріали міжнар. заочної наук.-практ. конф. (Чернігів, 30 черв. 2017 р.). Чернігів: Десна Поліграф, 2017. С. 34-37.

⁵ Лозовой С.В. Дисциплінарна відповідальність суддів. Теоретичний аспект. Соціальне право. 2020. №1. С. 57-63.

норм права, допущених у процесі здійснення суддею правосуддя, що породжує деформацію стійких принципів судочинства та порушує права учасників процесу внаслідок умисних дій, неосвіченості або недбалості судді. Під дисциплінарним проступком судді, що тягне дисциплінарне стягнення, слід розуміти не тільки порушення норм Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та норм Кодексу суддівської етики, але й також порушення норм моралі, стандартів та обов'язків судді під час відправлення правосуддя, загальноприйнятих правил поведінки під час виконання суддею інших професійних обов'язків у службовій та позаслужбовій діяльності⁶.

Дисциплінарна відповідальність судді за своєю адміністративною природою є видом юридичної відповідальності, до якої можуть притягуватися судді в установленому порядку в межах певного дисциплінарного провадження у випадку неналежного виконання професійних обов'язків або ж порушення норм спеціального законодавства, а також внутрішньоетичних вимог, у результаті чого до судді може бути застосовано дисциплінарне стягнення як до визначеного суб'єкта дисциплінарного проступку⁷.

Під дисциплінарною відповідальністю варто також розуміти винне порушення трудової дисципліни та службових обов'язків. Зазначені порушення можуть виражатися як у діях, так і в бездіяльності, можуть допускатися як по необережності, так і свідомо. Підставою дисциплінарної відповідальності судді є вчинення ним дисциплінарного проступку, а саме протиправного, винного порушення службових обов'язків. Прийнято вважати, що загальним об'єктом дисциплінарного проступку є дисципліна, спеціальним— спеціальна, суддівська дисципліна. Об'єктивною стороною дисциплінарних правопорушень є діянням (дія або бездіяльність), в окремих випадках (матеріальний склад проступку) суспільно шкідливі наслідки і причинний зв'язок між діянням і наслідками, а також певні ознаками, зокрема: обстановка, час, засіб вчинення діяння. З суб'єктивної сторони дисциплінарне правопорушення характеризуються виною у формі необережності або умислу. Суб'єктом дисциплінарного правопорушення є лише фізична осудна особа⁸.

⁶ Голобутовський Р. З. Дисциплінарна відповідальність суддів у системі загальної юридичної відповідальності. Право і суспільство. 2019. №3. Частина 2. С. 153-159.

⁷ Гермак К.О. Дисциплінарна відповідальність суддів у сучасній правовій системі: процесуальні аспекти. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2024. №4. С. 669-673.

⁸ Зливко Я.С. Дисциплінарна відповідальність суддів як вид юридичної відповідальності. Інтеграція юридичної освіти, науки і практики як основа сталого розвитку кримінально-виконавчого законодавства України: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 12–13 жовт. 2017 р.). Чернігів: Академія ДПтС, 2017. С. 132-136.

Дисциплінарний проступок – це протиправне, винне діяння, що посягає на трудову дисципліну у певному організованому колективі (установа, підприємство) шляхом неналежного виконання чи невиконання своїх трудових обов'язків, за яке чинним законодавством регламентовано застосування дисциплінарних санкцій⁹.

Переконані, перш ніж запропонувати розуміння поняття та змісту дисциплінарного проступку судді необхідно звернутися до нормативного регулювання його підстав.

Статтею 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» визначено, що суддю може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності шляхом дисциплінарного провадження з таких підстав:

1) внаслідок недбалості або умисне: а) незаконна відмова в доступі до правосуддя (зокрема щодо розгляду по суті позовної заяви, апеляційної та касаційної скарги тощо) або ж інше істотне порушення норм процесуального права під час відправлення правосуддя, що унеможливило реалізацію учасниками судового процесу їхніх процесуальних прав та виконання ними процесуальних обов'язків або ж призвело до порушення правил юрисдикції чи щодо складу суду; б) незазначення в судовому рішенні мотивів відхилення або прийняття аргументів сторін щодо обставин справи; в) порушення засад відкритості і гласності судового процесу; г) порушення принципів змагальності сторін, рівності всіх учасників судового процесу перед законом і судом, свободи в наданні ними суду доказів і у доведенні їх переконливості; г) незабезпечення обвинуваченому права на захист, а також створення перешкод в реалізації прав інших учасників судового процесу; д) порушення правил відводу та самовідводу;

2) безпідставне невжиття суддею заходів або затягування в розгляді скарги, заяви чи справи протягом встановленого законом строку, з виготовленням вмотивованого судового рішення, а також несвоєчасна видача суддею копії судового рішення для наступного внесення до Єдиного державного реєстру судових рішень;

3) допущення суддею поведінки, що підриває авторитет правосуддя або порочить звання судді, зокрема в питаннях чесності, моралі, співвідношення способу життя судді до його статусу, непідкупності, дотримання інших стандартів поведінки, норм суддівської етики та які забезпечують довіру суспільства до суду, а також прояв неповаги до інших суддів, експертів, адвокатів, свідків чи інших учасників судового процесу;

⁹ Серeda В.В. Поняття, ознаки та склад дисциплінарного проступку. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. 2014. № 12. С. 125-129.

4) внаслідок грубої недбалості чи умисне допущення суддею, що приймав участь в ухваленні судового рішення, порушення основоположних свобод і прав людини або інше грубе порушення закону, що мало наслідком настання істотних негативних наслідків;

5) розголошення суддею охоронюваної законом таємниці, зокрема таємниці нарадчої кімнати, чи будь-якої іншої інформації, що стала відомою йому під час відправлення правосуддя в закритому судовому засіданні;

6) неповідомлення суддею Генерального прокурора чи Вищої ради правосуддя про втручання в його діяльність щодо відправлення правосуддя, зокрема щодо звернення до нього учасників судового процесу або будь-яких інших осіб щодо конкретних справ, що перебувають на розгляді у судді, крім випадків якщо таке звернення здійснено в інший позапроцесуальний спосіб (протягом 5 днів з того часу, як йому стало відомо про це);

7) несвоєчасне повідомлення або неповідомлення Ради суддів України про потенційний чи реальний конфлікт інтересів судді (крім врегулювання конфлікту інтересів у визначеному законом порядку);

8) втручання у відправлення правосуддя іншими суддями;

9) несвоєчасне подання або неподання для оприлюднення декларації особи, що уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, у визначеному законом про запобігання корупції порядку;

10) зазначення завідомо неправдивих відомостей в декларації особи, уповноваженої на виконання функцій місцевого самоврядування або держави, а також умисне незазначення відомостей, встановлених законом;

11) використання статусу судді задля незаконного отримання ним чи третіми особами матеріальних благ або іншої вигоди, у випадку якщо зазначене правопорушення не містить ознак складу кримінального проступку або злочину;

12) допущення недоброчесної поведінки суддею, зокрема здійснення ним або членами його сім'ї витрат, які перевищують доходи самого судді та членів його сім'ї; встановлення випадку невідповідності рівня між життям судді та його задекларованим доходам; непідтвердження суддею законних джерела походження його майна;

13) надання завідомо недостовірної інформації або ненадання інформації на законну вимогу члена члена Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, або ж порушення строків надання інформації;

14) непроходження підвищення кваліфікації в Національній школі суддів України згідно з направленням органу, що здійснює дисциплінарне провадження щодо суддів, або ж непроходження ним подальшого кваліфікаційного оцінювання щодо підтвердження його здатності здійснювати правосуддя у певному суді, або наступне непідтвердження ним здатності здійснювати правосуддя у певному суді за результатами такого кваліфікаційного оцінювання;

15) непроходження суддею початкової підготовки;

16) визнання винним судді у встановленому законом порядку щодо вчинення ним корупційного правопорушення, а також правопорушення, пов'язаного з корупцією;

17) несвоєчасне подання або неподання суддею декларації родинних зв'язків;

18) подання суддею у декларації родинних зв'язків завідомо недостовірних чи неповних відомостей;

19) несвоєчасне подання або неподання декларації доброчесності суддею;

20) декларування завідомо недостовірних та неповних відомостей у декларації доброчесності судді.

Варто зазначити, що несвоєчасне подання та неподання декларації родинних зв'язків або зазначення суддею в ній завідомо недостовірних чи неповних відомостей тягнуть за собою також дисциплінарну відповідальність. Притягнення судді до дисциплінарної відповідальності з цих підстав не звільняє його від обов'язку подати таку ж декларацію з достовірними відомостями.

Крім того, за несвоєчасне подання та неподання декларації доброчесності судді або зазначення в ній завідомо недостовірних або неповних відомостей також мають наслідком дисциплінарну відповідальність.

Зауважимо, О. Іщенко зазначає, що недотримання суддею обмежень та вимог, визначених Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції», вважається підставою для настання конституційно-правової відповідальності судді у виді звільнення з посади. Порухення вимог Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» в частині фінансового контролю, які можуть виражатися у: а) несвоєчасному поданні або неподанні для оприлюднення декларації про доходи, майно, витрати і зобов'язання фінансового характеру за попередній рік; б) відображення в ній завідомо неправдивих відомостей, – є підставами для притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності. Таким чином, в змісті поняття «порушення присяги суддею» охоплюються однотипні правопорушення, що є підставами

дисциплінарної відповідальності судді. Судова практика рухається в напрямку розмежування конституційної і дисциплінарної відповідальності суддів. Так, ухвалою Вищого адміністративного суду України від 1 квітня 2009 року у справі № к-14626/07 встановлено, що «дисциплінарна відповідальність судді не співпадає з конституційно-правовою відповідальністю»¹⁰.

Зміна чи скасування судового рішення не тягне за собою автоматичну дисциплінарну відповідальність судді, який брав участь у його прийнятті, окрім випадків, коли зміна чи скасування відбулися внаслідок умисного порушення правових норм чи неналежного виконання службових обов'язків.

Отже, дисциплінарний проступок судді – винне та протиправне діяння судді щодо порушення ним визначених законом професійних обов'язків під час відправлення правосуддя, етичних та інших норм, що можуть бути підставою дисциплінарної відповідальності судді.

Аналізуючи підстави притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, можна дійти висновку що вони в значній мірі мають оціночний характер. Наприклад, внаслідок грубої недбалості або умисне допущення суддею, що брав участь в прийнятті судового рішення, порушення прав людини і основоположних свобод або ж інше грубе порушення закону, яке призвело до істотних негативних наслідків.

У цьому випадку критеріями оцінки належності поведінки судді можуть виступати такі: величина інтервалів між судовими засіданнями; своєчасність призначення справи до розгляду; обґрунтованість щодо їх відкладення чи оголошення перерв у судових засіданнях; своєчасність та обґрунтованість повернення матеріалів на доопрацювання чи витребування додаткових матеріалів; повнота підготовки справи до судового розгляду; рівень контролю суддею за виконанням службових обов'язків працівниками апарату суду, зокрема щодо формування та надсилання судових повісток, запитів суду; повнота вжитих суддею заходів спрямованих на усунення обставин, що унеможливають судовий розгляд справи чи сприяють його затягуванню тощо¹¹.

Дискусійні питання щодо застосування підстав дисциплінарної відповідальності у значній мірі відповідають різним розумінням оцінних понять, зокрема: поведінка, що підриває авторитет правосуддя, порочить звання судді, чесність, мораль, непідкупність, співвідношення способу

¹⁰ О. Іщенко. Практичні питання дисциплінарної відповідальності суддів в Україні. Слово національної школи суддів України. 2012. № 1. С. 32-38

¹¹ Гермак К.О. Дисциплінарна відповідальність суддів: аналіз судової практики. Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні: Матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. (27 жовтня 2023р., Чернівці)/ редкол.: О.В. Щербанюк та ін. – Чернівці: 2023. С. 114-117.

життя судді його статусу, стандарти поведінки, які забезпечують суспільну довіру до суду, норми суддівської етики, прояв неповаги. Наукові дослідження щодо аналізу п. 3 ст. 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» необхідно спрямовувати не на теоретичне розмежування близьких за значенням оцінних понять (наприклад, підриває та порочить), а на аналіз конкретних практичних питань його застосування¹².

До суддів може бути застосовано дисциплінарне стягнення у виді:

- попередження;
- догани з одночасним позбавленням права на отримання доплат до посадового окладу упродовж одного місяця;
- суворой догани з одночасним позбавленням права на отримання доплат упродовж трьох місяців;
- подання про тимчасове, строком від одного до шести місяців відсторонення від відправлення правосуддя з позбавленням права на отримання доплат до посадового окладу судді та подальшим обов'язковим направленням його до Національної школи суддів України на підвищення кваліфікації та обов'язковим подальшим кваліфікаційним оцінюванням щодо підтвердження здатності відправляти правосуддя у відповідному суді;
- подання щодо переведення до суду нижчого рівня;
- подання про звільнення з посади.

Під час застосування конкретного виду дисциплінарного стягнення щодо судді повинен враховуватися характер дисциплінарного правопорушення, а також його наслідки, ступінь вини та особа судді, відсутність чи наявність попередніх дисциплінарних стягнень, а також будь-які інші обставини, що впливають на прийняття рішення щодо притягнення судді до дисциплінарної відповідальності.

Варто зазначити, що дисциплінарне стягнення повинно застосовуватися з урахуванням принципу пропорційності. У випадку, якщо уповноваженим суб'єктом було прийнято рішення про застосування до судді дисциплінарного стягнення, яке забороняє судді здійснювати правосуддя у визначеному суді, такий суддя підлягає тимчасовому відстороненню від здійснення правосуддя з часу прийняття рішення про накладення зазначеного дисциплінарного стягнення. У випадку наявності непогашених дисциплінарних стягнень у судді, до нього має бути застосовано суворіше дисциплінарне стягнення. Крім

¹² В. Стратонов, В. Рибалко, Дисциплінарна відповідальність суддів за пунктом 3 статті 106 Закону України «про судоустрій і статус суддів». Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2023. N 3. С. 173-180.

того, суддя, що має непогашене дисциплінарне стягнення, позбавляється можливості брати участь в конкурсі на зайняття посади судді.

Подання про звільнення судді з посади як дисциплінарне стягнення може бути застосовано у випадках: 1) систематичного чи грубого нехтування обов'язками судді, що є несумісним із його статусом, вчинення ним істотного дисциплінарного проступку або невідповідність судді займаній посаді; 2) порушення обов'язку підтвердити ним законності джерел походження майна.

Істотний дисциплінарний проступок, грубе нехтування обов'язками судді, в той час як таке нехтування є несумісним з його статусом або вказує на його невідповідність займаній посаді, може проявитися в такому: 1) суддя допустив поведінку, яка підриває авторитет правосуддя, зокрема в питаннях чесності, моралі, відповідності способу життя судді його статусу, непідкупності, дотримання інших стандартів поведінки та етичних норм, які забезпечують суспільну довіру до суду, а також якщо суддя допустив поведінку, що порочить звання судді; 2) суддя вчинив дисциплінарний проступок, в той час як має непогашене (крім попередження чи догани) дисциплінарне стягнення або має два непогашених дисциплінарних стягнення; 3) компетентним органом встановлено факт недоброчесної поведінки судді, зокрема вчинення суддею та членами його сім'ї витрат, які перевищують доходи судді та членів його сім'ї; виявлення невідповідності рівня життя судді порівняно із задекларованим ним та членами його сім'ї доходам і майну; використання статусу судді задля незаконного отримання ним чи третіми особами будь-якої вигоди чи матеріальних благ; 4) визнання судді винним у вчиненні корупційного правопорушення або проступку, пов'язаного з корупцією; 5) невиконання суддею вимог рішення дисциплінарного органу про відсторонення судді від здійснення правосуддя або за результатами кваліфікаційного оцінювання суддя не підтвердив здатність відправляти правосуддя; 6) суддя умисно не подав декларації родинних зв'язків чи доброчесності або умисно задекларував недостовірні відомості; 7) суддя допустив вчинення іншого грубого порушення закону, яке підриває довіру суспільства до суду.

Інформація щодо притягнення судді до дисциплінарної відповідальності повинна оприлюднюватися на офіційному веб порталі Вищої ради правосуддя та суду, в якому працює суддя. Зазначена інформація має містити дані щодо судді, якого притягнуто до дисциплінарної відповідальності, щодо накладеного дисциплінарного стягнення та копію рішення про його накладення.

Отже, дисциплінарний проступок судді – винне та протиправне діяння судді щодо порушення ним визначених законом професійних

обов'язків під час відправлення правосуддя, етичних та інших норм, що можуть бути підставою дисциплінарної відповідальності судді.

Підстави притягнення судді до дисциплінарної відповідальності в значній мірі мають оціночний характер. Під час застосування конкретного виду дисциплінарного стягнення щодо судді повинен враховуватися характер дисциплінарного правопорушення, а також його наслідки, ступінь вини та особа судді, відсутність чи наявність попередніх дисциплінарних стягнень, а також будь-які інші обставини, що впливають на прийняття рішення щодо притягнення судді до дисциплінарної відповідальності.

3. Порядок притягнення судді до дисциплінарної відповідальності

Здійснення дисциплінарних проваджень щодо суддів покладено на Дисциплінарні палати Вищої ради правосуддя. Такі провадження розпочинаються після отримання Вищою радою правосуддя скарги щодо дисциплінарного проступку судді, поданої в порядку, встановленому Законом України «Про судоустрій і статус суддів», або за поданням Дисциплінарної палати Вищої ради правосуддя, або Вищої кваліфікаційної комісії суддів України у визначених законом випадках.

Часом початку дисциплінарного провадження щодо судді є день отримання Вищою радою правосуддя тексту дисциплінарної скарги або день прийняття рішення про відкриття дисциплінарної справи Дисциплінарною палатою Вищої ради правосуддя за її ініціативою або день отримання звернення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України Вищою радою правосуддя.

Дисциплінарне провадження щодо судді включає: 1) попередню перевірку дисциплінарної скарги з метою вивчення матеріалів, необхідних для встановлення ознак вчинення дисциплінарного проступку судді, прийняття рішення про залишення без розгляду та повернення дисциплінарної скарги або ж відмову у відкритті дисциплінарної справи, а також відкриття дисциплінарної справи; 2) підготовку дисциплінарної справи до розгляду, її наступний розгляд та прийняття рішення про притягнення чи про відмову в притягненні до дисциплінарної відповідальності судді; 3) розгляд скарг на рішення щодо притягнення або про відмову в притягненні до дисциплінарної відповідальності судді.

Варто зазначити, що в пріоритетному порядку реалізуються дисциплінарні провадження: 1) відкриті на підставі звернення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України; 2) відкриті стосовно судді, щодо якого Вищою радою правосуддя розглядається питання щодо його переведення за результатами конкурсу. Вища рада правосуддя також

може встановити інші підстави пріоритетного порядку реалізації дисциплінарних проваджень щодо суддів у регламенті Вищої ради правосуддя.

Засідання Вищої ради правосуддя та Дисциплінарних палат повинні проводитися відкрито, крім виняткових випадків закритого засідання за наявності визначених законом підстав. Засідання Дисциплінарної палати та Вищої ради правосуддя у пленарному складі є повноважним у випадку, якщо в ньому беруть участь більшість складу Дисциплінарної палати чи Вищої ради правосуддя відповідно.

Процедура притягнення судді до дисциплінарної відповідальності передбачає такі стадії: 1) здійснення перевірки на прийнятність до розгляду звернення щодо поведінки судді, що може призвести до дисциплінарної відповідальності судді; 2) перевірка інформації про наявність підстав, необхідних для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності; 3) вирішення питання щодо відкриття чи відмову у відкритті дисциплінарної справи; 4) розгляд дисциплінарної справи; 5) прийняття рішення у дисциплінарній справі. З урахуванням того, що ст. 9 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» передбачає можливість оскарження рішення у такій дисциплінарній справі, доцільно виокремити ще і шосту стадію – стадію оскарження, яка має факультативний характер¹³.

Існує також думка, що процедура дисциплінарного провадження щодо судді характеризується наявністю кількох етапів, а саме: попереднє вивчення матеріалів, що містять інформацію про ознаки вчинення суддею дисциплінарного проступку, та наступне прийняття рішення про відкриття чи відмову у відкритті дисциплінарної справи; розгляд дисциплінарної скарги і наступне ухвалення рішення щодо притягнення або відмову в притягненні судді до дисциплінарної відповідальності¹⁴.

Дисциплінарне провадження щодо суддів також можна охарактеризувати як сукупність процесуальних дій уповноважених на застосування стягнення суб'єктів та інших учасників процесу (суддів), що зацікавлені у розгляді дисциплінарної справи, спрямованих на розгляд і вирішення справи та застосування дисциплінарної відповідальності суддів. Дисциплінарне провадження необхідно розглядати в кількох аспектах, що покращує розуміння змісту цього

¹³ Дисциплінарно-деліктне право України: навчальний посібник / за заг. ред. Т. О. Коломось, В. К. Колпакова. Київ: Ін Юре, 2016. 464 с.

¹⁴ Гапонов А. В., Шелухін м. л. Особливості сучасного нормативного регулювання механізму дисциплінарного провадження стосовно суддів апеляційних судів у країнах пострадянського простору. Право і суспільство. 2021. N. 2. С. 92-98.

поняття. Так, дисциплінарне провадження виступає процесуальною діяльністю відповідних органів і посадових осіб і водночас як діяльність, що характеризується певним результатом, оформленого в актах процесуального характеру. Як процес застосування дисциплінарної відповідальності суддів дисциплінарне провадження є сукупністю процесуальних правовідносин, що виникають на підставі реалізації учасниками процесу наданих їм процесуальних прав і обов'язків. Дисциплінарне провадження виконує роль правової гарантії дисциплінарного процесу: від всебічності, повноти та чіткості врегулювання процесуальними нормами дисциплінарного провадження залежить ефективність виконання завдань, що покладені на дисциплінарний процес¹⁵.

Схиляємося до думки, що дисциплінарне провадження щодо судді – це врегульована нормами права певна сукупність та послідовність процесуальних дій Вищої ради правосуддя, особи (судді), яка притягається до дисциплінарної відповідальності, та особи, що подала скаргу, інших учасників дисциплінарного провадження щодо розгляду та вирішення справи в сфері службової дисципліни.

Дисциплінарне провадження щодо судді має такі стадії: 1) попередня перевірка дисциплінарної скарги (підготовка дисциплінарним інспектором висновку із пропозицією про залишення без розгляду, повернення дисциплінарної скарги, про відкриття або про відмову у відкритті дисциплінарної справи); 2) відкриття дисциплінарної справи (отримання висновку дисциплінарного інспектора – доповідача із пропозицією про відкриття дисциплінарного провадження та його розгляд; оголошення доповідачем на засіданні дисциплінарної палати висновку із пропозицією про відкриття провадження; постановлення ухвали про відкриття (або про відмову у відкритті провадження); надсилення копії ухвали про відкриття дисциплінарної справи судді та скаржнику); 3) підготовка дисциплінарної справи до розгляду (доповідач визначає свідків та інших осіб, які підлягають виклику або запрошенню взяти участь у засіданні; доповідач визначає та долучає до дисциплінарної справи матеріали судової справи; доповідач готує висновок та проект рішення (ухвали), які разом з матеріалами дисциплінарної справи передає до відповідного структурного підрозділу секретаріату для надання членам Дисциплінарної палати для вивчення; повідомляє судді та скаржнику про наявність проекту висновку, про

¹⁵ В. П. Кохан. Дисциплінарне провадження щодо суддів: проблеми теорії і практики. Харківський національний університет внутрішніх справ. Вісник Харківського Національного університету внутрішніх справ. 2010. Вип. 3(50). – Харків : Нац. ун-т внутр. справ, 2010. С. 324-331.

право ознайомлення з ним та матеріалами дисциплінарної справи; скаржник та суддя повідомляються про засідання Дисциплінарної палати щодо розгляду дисциплінарної справи по суті); 4) прийняття рішення у дисциплінарній справі (ухвалення рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності судді або про відмову у притягненні до дисциплінарної відповідальності судді; вручення чи надсилання рішення судді та скаржнику); 5) оскарження рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності судді (подання скарги; аналіз доповідачем матеріалів за скаргою; залишення скарги без розгляду та повернення її особі, яка подала скаргу, надсилання копії ухвали разом зі скаргою особі, що подала скаргу; у разі відсутності підстав для залишення скарги без розгляду доповідач готує висновок та проєкт рішення, які разом із матеріалами дисциплінарної справи передає на розгляд Вищої ради правосуддя; доповідь доповідача; заявлення клопотань про виклик свідків та інших клопотань, відводів; подання доказів; надання суддею письмових пояснень по суті справи безпосередньо або оголошення їх доповідачем; надання пояснень скаржника, їхніх представників, роз'яснення свідку його права та обов'язків і попередження його під розписку про кримінальну відповідальність, показання свідків та пояснення інших осіб, які були викликані або запрошені взяти участь у засіданні, задання їм запитань, висловлення заперечень).

3.1 Попередня перевірка дисциплінарної скарги

Попередню перевірку дисциплінарної скарги здійснює дисциплінарний інспектор Ради – доповідач, визначений автоматизованою системою розподілу справ.

Необхідно підкреслити, що право на звернення із скаргою на вчинення дисциплінарного проступку суддею, а також з повідомленням про вчинення дисциплінарного проступку суддею наділена будь-яка особа. Вона може реалізувати таке право особисто або через представника, юридичні особи – адвоката, органи місцевого самоврядування та державної влади – через своїх представників або керівників. Водночас, адвокат зобов'язаний перевірити факти, що можуть бути підставою дисциплінарної відповідальності судді, перед поданням відповідної дисциплінарної скарги.

Дисциплінарна скарга має подаватися у письмовій формі та містити такі відомості: 1) найменування або прізвище, ім'я, по батькові особи, що її подає, її місце проживання (перебування) або місцезнаходження, номери засобів зв'язку, поштовий індекс; 2) прізвище, ім'я, по батькові, а також посада судді, щодо якого подано скаргу; 3) конкретно визначені відомості щодо наявності у поведінці судді ознак дисциплінарного

проступку, який згідно чинного законодавства може бути підставою до застосування дисциплінарної відповідальності судді; 4) посилання на фактичні обставини справи, що підтверджують зазначені в скарзі відомості. Дисциплінарна скарга повинна бути підписана скаржником із зазначенням дати.

Зауважимо, на офіційному веб-порталі судової влади Вища рада правосуддя розміщує зразок дисциплінарної скарги. Зловживання правом звернення щодо дисциплінарного проступку, у тому числі звернення щодо відповідальності судді без достатніх підстав, використання права на звернення як засобу тиску на суддю не допускається. За подання адвокатом завідомо безпідставної скарги не допускається, а такий адвокат сам може бути притягнений до дисциплінарної відповідальності. Дисциплінарне провадження щодо судді не може бути порушено на підставі скарги без зазначення в ній відомостей про ознаки дисциплінарного правопорушення судді, а також на підставі анонімних заяв та повідомлень. У випадку наявності сумнівів у достовірності підпису особи, що подала дисциплінарну скаргу, Вища рада правосуддя має право запросити таку особу для підтвердження подання нею скарги.

Дисциплінарна скарга підлягає залишенню без розгляду та повертається скаржнику, у випадку якщо: 1) дисциплінарна скарга була подана з порушенням визначеного Законом України «Про судоустрій і статус суддів» порядку; 2) у змісті дисциплінарної скарги не містяться відомості про ознаки дисциплінарного проступку судді; 3) у змісті дисциплінарної скарги не містяться відомості про фактичні дані (свідчення, докази) щодо дисциплінарного проступку судді; 4) у змісті дисциплінарної скарги містяться виражені у непристойній формі, що принижують честь і гідність будь-якої особи; 5) у змісті дисциплінарної скарги порушується питання щодо притягнення до дисциплінарної відповідальності судді, який уже звільнений з посади або повноваження якого припинені; 6) дисциплінарна скарга обґрунтована тільки доводами, що підлягають перевірці виключно судом вищої інстанції в передбаченому процесуальним законом порядку. Під час вирішення питання щодо наявності підстав для повернення дисциплінарної скарги не повинні оцінюватися достовірність відомостей про ознаки дисциплінарного проступку у поведінці судді, а також докази його вчинення. Прийняте рішення про повернення дисциплінарної скарги повинно бути вмотивованим. Воно оскарженню не підлягає. Рішення щодо повернення дисциплінарної скарги згідно вимоги члена Дисциплінарної палати, що не згідний з таким рішенням, або ж на вимогу дисциплінарного інспектора – доповідача передається на розгляд

та остаточне прийняття рішення до Вищої ради правосуддя вже у пленарному складі. У такому випадку Вища рада правосуддя повинна розглянути питання на пленарному засіданні без виклику судді та скажника і має ухвалити рішення щодо повернення дисциплінарної скарги або про скасування такого рішення Дисциплінарної палати, після чого передає таку скаргу Дисциплінарній палаті для розгляду питання щодо відкриття чи про відмову у відкритті дисциплінарного провадження.

У відкритті дисциплінарного провадження має бути відмовлено, якщо: 1) факти неналежної поведінки судді, що відображені в дисциплінарній скарзі, раніше вже були предметом перевірки та розгляду, за результатами чого було відмовлено у відкритті дисциплінарного провадження або ухвалено рішення по суті в дисциплінарній справі; 2) закінчився визначений законом строк для застосування щодо судді дисциплінарного стягнення; 3) очевидною метою для подання такої скарги було спонукання судді до ухвалення конкретного змісту судового рішення; 4) суть скарги полягає лише у незгоді із судовим рішенням. Зауважимо, що рішення про відмову у відкритті дисциплінарного провадження ухвалюється Дисциплінарною палатою та наступному оскарженню не підлягає.

Якщо дисциплінарна скарга подана з порушенням визначеного Законом України «Про судоустрій і статус суддів» порядку або в її змісті містяться виражені у непристойній формі висловлювання або висловлювання, які принижують честь і гідність; у змісті дисциплінарної скарги порушується питання щодо притягнення до дисциплінарної відповідальності судді, який уже звільнений з посади або повноваження якого вже припинені, то доповідач приймає ухвалу про залишення без розгляду та повернення дисциплінарної скарги. Копія такої ухвали надсилається скажнику.

У випадку, якщо буде встановлено, що дисциплінарна скарга не містить відомостей щодо ознак дисциплінарного проступку судді; зміст дисциплінарної скарги не містить посилання на фактичні дані щодо дисциплінарного правопорушення судді; дисциплінарна скарга ґрунтується виключно на доводах, які можуть бути перевірені лише судом вищої інстанції, а також якщо факти неналежної поведінки судді, про які розкривається в дисциплінарній скарзі, вже раніше були предметом перевірки та розгляду і щодо них відмовлено у відкритті дисциплінарної справи або ухвалено рішення у дисциплінарній справі; закінчився строк, визначений законом для накладення на суддю дисциплінарного стягнення; очевидною метою подання дисциплінарної скарги є спонукання його до ухвалення конкретного судового рішення;

суть скарги зводиться лише до незгоди із змістом судового рішення, – доповідач складає висновок, який разом із дисциплінарною скаргою та сформованими за результатами попередньої перевірки матеріалами через визначений структурний підрозділ секретаріату передає на розгляд відповідній Дисциплінарній палаті для ухвалення рішення щодо залишення без розгляду та повернення скарги скаргнику, відмови у відкритті чи відкритті дисциплінарного провадження.

Ухвала Дисциплінарної палати складається в письмовій формі, підписується членами Дисциплінарної палати, що брали участь у її прийнятті.

Ухвала про залишення без розгляду та повернення дисциплінарної скарги або про відмову у відкритті дисциплінарного провадження на вимогу члена Дисциплінарної палати, дисциплінарного інспектора – доповідача, який не згідний із таким рішенням, передається до Вищої ради правосуддя для розгляду та остаточного прийняття рішення у пленарному складі.

3.2 Відкриття дисциплінарної справи

Наступною стадією дисциплінарного провадження щодо судді є відкриття дисциплінарної справи.

Для неї характерним є отримання висновку дисциплінарного інспектора – доповідача із пропозицією про відкриття дисциплінарного провадження та його розгляд; оголошення доповідачем на засіданні дисциплінарної палати висновку із пропозицією про відкриття провадження; постановлення ухвали про відкриття (або про відмову у відкритті) провадження; надсилання копії ухвали про відкриття дисциплінарної справи судді та скаргнику.

Варто зазначити, що дисциплінарна палата повинна протягом 30 днів із часу отримання висновку доповідача із пропозицією щодо відкриття дисциплінарної справи розглянути зазначений висновок та усі додані матеріали без участі судді та особи, що подала дисциплінарну скаргу, і уже за результатами розгляду приймає ухвалу про відкриття або про відмову у відкритті дисциплінарного провадження.

Висновок із пропозицією про відкриття дисциплінарного провадження оголошується доповідачем на засіданні Дисциплінарної палати.

Ухвала про відкриття дисциплінарної справи повинна складатися із стислого викладу обставин, із приводу яких здійснювалася перевірка, та було встановлено, що вони можуть бути підставою притягнення судді до дисциплінарної відповідальності у порядку, визначеному ст.106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів».

Копія ухвали про відкриття дисциплінарного провадження не пізніше, ніж через три дні з часу її прийняття надсилається судді щодо якого подано дисциплінарну скаргу, а також особі, яка подала дисциплінарну скаргу.

3.3 Підготовка дисциплінарної справи до розгляду

Наступною стадією дисциплінарного провадження щодо судді є підготовка дисциплінарної справи до розгляду

Зазначена стадія характеризується тим, що в ній доповідач визначає свідків та інших осіб, які підлягають виклику або запрошенню взяти участь у засіданні; доповідач визначає та долучає до дисциплінарної справи матеріали судової справи; доповідач готує висновок та проєкт рішення (ухвали), які разом з матеріалами дисциплінарної справи передає до відповідного структурного підрозділу секретаріату для надання членам Дисциплінарної палати для вивчення; повідомляє судді та скаржнику про наявність проєкту висновку, про право ознайомлення з ним та матеріалами дисциплінарної справи; скаржник та суддя повідомляються про засідання Дисциплінарної палати щодо розгляду дисциплінарної справи по суті.

Після прийняття рішення про відкриття дисциплінарної справи доповідач фактично здійснює підготовку дисциплінарної справи до наступного розгляду Дисциплінарною палатою.

Під час здійснення такої підготовки до розгляду дисциплінарної справи доповідач може визначати свідків та будь-яких інших осіб, що підлягають запрошенню або виклику у засіданні, а також уповноважений на вчинення інших дій, що є необхідними для належного розгляду справи Дисциплінарною палатою.

Вища рада правосуддя, її члени та органи, дисциплінарний інспектор з метою здійснення своїх повноважень наділені правом витребувати будь-які документи та необхідну інформацію, зокрема й з обмеженим доступом, від таких осіб, підприємств та установ: судів, суддів, органів суддівського самоврядування, інших суб'єктів у сфері правосуддя; органів місцевого самоврядування, державної влади, їх посадових осіб; інших юридичних осіб.

Зауважимо, що правом вчиняти запити від імені Вищої ради правосуддя наділений Голова Вищої ради правосуддя та його заступник. Водночас, дисциплінарний інспектор Вищої ради правосуддя наділений повноваженням здійснювати запити у справі, в якій він є доповідачем. Крім того, член Вищої ради правосуддя уповноважений вчиняти запити у справі, в розгляді та прийнятті рішення якої він приймає участь.

Особа, що отримала надісланий Вищою радою правосуддя, її органом, членом Вищої ради правосуддя або дисциплінарним інспектором запит на отримання інформації зобов'язана протягом 10 календарних днів з часу отримання надати усю витребовувану інформацію та документи.

У випадку отримання запиту про надання інформації щодо уповноваженим суб'єктом згоди на затримання або ж утримання під вартою чи арешту судді документи та інформація повинні надаватися невідкладно, проте не пізніше 3 днів з часу отримання запиту. У випадку якщо запитувана інформація зберігається в електронній формі, документи та інформація надаються до Вищої ради правосуддя в електронній формі.

Особа (крім органу державної влади), що отримала запит Вищої ради правосуддя, члена Вищої ради правосуддя чи будь-якого її органу, дисциплінарного інспектора може відмовитися надавати документи та інформацію, що містить професійну, державну чи таємницю досудового розслідування, банківську та таємницю про стан здоров'я або ж іншу таємницю, що охороняється законом.

Розкриття зазначеної таємниці відбувається на вимогу Вищої ради правосуддя на підставі рішення суду на підставах та порядку, передбачених законом. Зауважимо, що судова справа, а також пояснення судді щодо судової справи можуть бути надані Вищій раді правосуддя, її органам, членам Вищої ради правосуддя або дисциплінарному інспектору лише щодо тих справ, розгляд яких закінчено. Член Вищої ради правосуддя, дисциплінарний інспектор Вищої ради правосуддя лише у тому випадку, якщо розгляд таких справ закінчено, крім витребування копій документів із судової справи, якщо подано дисциплінарну скаргу з підстав безпідставного затягування або невжиття суддею дій щодо розгляду скарги, заяви чи справи протягом встановленого законом строку, а також зволікання ним щодо виготовлення вмотивованого тексту судового рішення або ж несвоєчасне надання ним копії рішення для подальшого внесення до Єдиного державного реєстру судових рішень.

Якщо судова справа за наслідками перегляду рішення направлена на новий розгляд або її передано до провадження іншого судді, в той час як предметом перевірки є відомості стосовно дій судді, у провадженні якого раніше перебувала зазначена судова справа, член Вищої ради правосуддя, її орган, дисциплінарний інспектор Вищої ради правосуддя можуть витребувати копії тих документів цієї судової справи, що розглядалася цим суддею.

Вища рада правосуддя та її орган уповноважені прийняти рішення про зупинення розгляду певного питання чи провадження у дисциплінарній справі на період отримання запитуваної інформації чи окремих документів.

Дисциплінарний інспектор Вищої ради правосуддя, члени, уповноважена особа секретаріату Вищої ради правосуддя мають доступ до певних автоматизованих інформаційних і довідкових систем, а також реєстрів та банків даних, держателем яких є органи державної влади або органи місцевого самоврядування, інші державні органи. Вони можуть користуватися державними, урядовими, засобами комунікацій і зв'язку, мережами спеціального зв'язку тощо. Обробка зазначеної інформації здійснюється вищезазначеними особами із дотриманням вимог законодавства про захист інформації, персональних даних та збереження таємниці, що охороняється законом. Доступ до інформації, що містить гриф державної таємниці, здійснюється в установленому законодавством про державну таємницю порядку.

Після отримання на запит певних документів із судової справи доповідач уповноважений визначити їх як матеріали, що пов'язані зі скаргою, та в подальшому долучити їх до дисциплінарного провадження щодо судді.

За результатами підготовки справи доповідач повинен не пізніше 30 днів із дня відкриття дисциплінарної справи: підготувати висновок та проєкт рішення, які разом з матеріалами дисциплінарної справи передати до певного структурного підрозділу секретаріату для подальшого передання членам Дисциплінарної палати для вивчення; повідомити суддю та скаржника про наявність такого проєкту висновку, про право ознайомлення з ним та матеріалами сформованої дисциплінарної справи у визначеному законом порядку.

Скаржник у подальшому повідомляється про засідання Дисциплінарної палати з порядком денним щодо розгляду дисциплінарної справи по суті у спосіб надіслання йому зазначеного повідомлення через модуль «Електронний кабінет» ЄСІТС; у випадку його відсутності – шляхом надіслання йому зазначеного повідомлення на вказану у скарзі електронну або поштову адресу, а також через розміщення повідомлення на офіційному вебпорталі Вищої ради правосуддя.

Суддя може бути повідомлений про засідання Дисциплінарної палати щодо розгляду його дисциплінарної справи по суті у спосіб надіслання йому такого повідомлення на адресу місця перебування чи проживання чи на адресу суду, в якому зазначений суддя обіймає посаду,

а у випадку неможливості – повідомлення розміщується на офіційному вебпорталі Вищої ради правосуддя.

Зазначені надсилання та розміщення повідомлення має відбутися не пізніше ніж за 10 днів до дня проведення засідання.

3.4 Розгляд дисциплінарної справи

Наступною стадією дисциплінарного провадження щодо судді є розгляд дисциплінарної справи/

Указана стадія характеризується тим, що в ній здійснюється доповідь доповідача; заявлення клопотань про виклик свідків та інших клопотань, відводів; подання доказів; надання суддею письмових пояснень по суті справи безпосередньо або оголошення їх доповідачем; надання пояснень скажника, їхніх представників, роз'яснення свідку його права та обов'язків і попередження його під розписку про кримінальну відповідальність, показання свідків та пояснення інших осіб, які були викликані або запрошені взяти участь у засіданні, задання їм запитань, висловлення заперечень.

Розгляд дисциплінарної справи здійснюється уповноваженим суб'єктом Дисциплінарною палатою.

Неявка скажника не може вважатися як перешкода розгляду дисциплінарної справи.

Суддя має право надавати письмові пояснення щодо суті скарги. У випадку розгляду дисциплінарної справи за відсутності судді або його представника доповідач уповноважений оголосити його письмові пояснення або стислий виклад їх змісту.

Розгляд справи на засіданні Дисциплінарної палати повинен розпочинатися з доповіді доповідача, який оголошує свій висновок, після чого заслуховуються пояснення скажника, судді, їхніх представників, показання свідків, а також пояснення інших осіб, які були викликані або запрошені взяти участь у засіданні.

Час надання пояснень кожним учасником справи становить не більше 20 хвилин.

Головуючий на засіданні роз'яснює права та обов'язки свідку і попереджає його під розписку про настання кримінальної відповідальності за завідомо неправдиві показання чи за відмову від їх давання із непередбачених законом підстав.

Учасники дисциплінарної справи мають право надавати пояснення, подавати докази, заявляти клопотання про виклик свідків, задавати запитання учасникам дисциплінарної справи, подавати заперечення, заявляти будь-які інші клопотання або відводи, а також мають право ознайомлюватись з матеріалами справи у визначеному законом порядку.

Якщо у результаті розгляду дисциплінарної справи Дисциплінарна палата дійде висновку щодо наявності ознак дисциплінарного правопорушення в діяннях інших суддів або про ознак іншого дисциплінарного правопорушення в діяннях судді, стосовно якого розглядається справа, Дисциплінарна палата уповноважена постановити ухвалу про відкриття відповідної дисциплінарної справи за власною ініціативою.

У разі доцільності такі дисциплінарні справи можуть об'єднуватися в одну дисциплінарну справу у визначеному законом порядку.

Дисциплінарна палата може своїм рішенням об'єднати в одну дисциплінарну справу кілька дисциплінарних справ, які перебувають у її провадженні, про що постановляється ухвала, копія якої надсилається учасникам об'єднаної дисциплінарної справи.

Підготовку до розгляду об'єднаної дисциплінарної справи здійснює доповідач, який був доповідачем у дисциплінарній справі, що відкрита першою.

Матеріали дисциплінарної справи для об'єднання разом зі службовою запискою мають передаватися доповідачу, що був доповідачем у дисциплінарній справі, що відкрита першою.

Дисциплінарна палата може своїм рішенням роз'єднати дисциплінарну справу, яка перебуває в її провадженні та відкрита щодо кількох суддів, на декілька окремих дисциплінарних справ щодо кожного із суддів, прийнявши відповідну ухвалу. Копії такої ухвали Дисциплінарної палати направляються учасникам дисциплінарних справ.

Підготовку до розгляду дисциплінарних справ після прийняття рішення про роз'єднання здійснює член Дисциплінарної палати, що був доповідачем у дисциплінарній справі до її роз'єднання.

Рада на пленарному засіданні також може ухвалити рішення про об'єднання дисциплінарних справ, що перебувають у провадженні різних Дисциплінарних палат, і передати їх на розгляд однієї Дисциплінарної палати.

Можуть бути також об'єднані дисциплінарні справи щодо одного і того ж судді, відкриті за тотожними підставами.

Підготовку до розгляду об'єднаної дисциплінарної справи вчиняє доповідач у дисциплінарній справі, скарга в якій зареєстрована раніше.

Дисциплінарна палата уповноважена зупинити розгляд дисциплінарної справи у випадку:

- 1) перебування судді у складі Збройних Сил України чи інших військових формувань, утворених відповідно до закону, та переведені на воєнний стан або залучені до безпосередньої участі у бойових діях чи

здійснення інших заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, а також стримування та відсічі збройної агресії;

2) перебування судді у відпустці або тимчасової непрацездатності;

3) існування інших обставин, що унеможливають розгляду зазначеної справи, про що приймається ухвала, копія якої надсилається всім учасникам дисциплінарної справи.

Притягнення судді до дисциплінарної відповідальності можливе лише у випадках, коли Дисциплінарна палата чи Вища рада правосуддя встановить наявність доказів, які у своїй сукупності дають змогу дійти висновку щодо наявності обставин, що є підставою для притягнення до дисциплінарної відповідальності.

Якщо на час розгляду дисциплінарної справи суддя вже звільнений з посади або його повноваження з визначених законом підстав припинені, дисциплінарне провадження підлягає закриттю.

3.5 Прийняття рішення у дисциплінарній справі

Наступною стадією дисциплінарного провадження щодо судді є прийняття рішення у дисциплінарній справі

Указана стадія характеризується тим, що у ній ухвалюються рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності судді або про відмову у притягненні до дисциплінарної відповідальності судді; відбувається вручення чи надсилання рішення судді та скаржнику.

Так, за результатами розгляду дисциплінарної справи Дисциплінарна палата приймає рішення про відмову або притягнення до дисциплінарної відповідальності судді.

Таке рішення приймається відкритим поіменним голосуванням простою більшістю голосів.

Зазначене рішення формується у письмовій формі, підписується усіма членами Дисциплінарної палати, які брали участь у його прийнятті.

Ухвалення рішення про відмову у притягненні судді до дисциплінарної відповідальності має наслідком припинення дисциплінарного провадження.

За результатами ухвалення рішення Дисциплінарна палата може надати дозвіл скаржнику на його оскарження, в тому числі, якщо рішення ухвалено не одноголосно або не збігається з позицією доповідача.

У рішенні щодо притягнення до дисциплінарної відповідальності судді Дисциплінарна палата уповноважена встановити порядок його виконання.

Зауважимо, що рішення про закриття дисциплінарного провадження через звільнення судді або припинення його повноважень повинно містити лише посилання на ці обставини.

Водночас, рішення про застосування до судді дисциплінарного стягнення у виді подання про звільнення його з посади або про тимчасове відсторонення від здійснення правосуддя, про переведення його до суду нижчого рівня передається для розгляду до Вищої ради правосуддя.

Копія рішення Дисциплінарної палати повинно бути у триденний строк із дня оголошення його резолютивної частини вручене чи надіслано судді та скаржнику. Копія рішення Дисциплінарної палати про притягнення судді до дисциплінарної відповідальності надсилається також до суду.

3.6 Оскарження рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності

Наступною стадією дисциплінарного провадження щодо судді є оскарження рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності судді.

Зазначена стадія дисциплінарного провадження охоплюється наступним: подання скарги; аналіз доповідачем матеріалів за скаргою; залишення скарги без розгляду та повернення її особі, яка подала скаргу, надсилання копії ухвали разом зі скаргою особі, що подала скаргу; у разі відсутності підстав для залишення скарги без розгляду доповідач готує висновки та проект рішення, які разом із матеріалами дисциплінарної справи передає на розгляд Вищої ради правосуддя; доповідь доповідача; заявлення клопотань про виклик свідків та інших клопотань, відводів; подання доказів; надання суддею письмових пояснень по суті справи безпосередньо або оголошення їх доповідачем; надання пояснень скаржника, їхніх представників, роз'яснення свідку його права та обов'язків і попередження його під розписку про кримінальну відповідальність, показання свідків та пояснення інших осіб, які були викликані або запрошені взяти участь у засіданні, задання їм запитань, висловлення заперечень.

Право на оскарження рішення Дисциплінарної палати до Вищої ради правосуддя не пізніше 10 днів із дня його ухвалення має суддя, а також у випадку наявності дозволу Дисциплінарної палати – скаржник.

Питання щодо надання скаржнику такого дозволу вирішується під час ухвалення Дисциплінарною палатою рішення у дисциплінарній справі.

Скарга на рішення Дисциплінарної палати може бути подано у письмовій (паперовій або електронній) формі суддею, скаргником.

Скарга на рішення Дисциплінарної палати повинна містити: найменування органу, до якого подається скарга;

прізвище, ім'я та по батькові судді (скаргника) або назву, місце проживання (реєстрації, перебування), номери засобів зв'язку, адресу електронної пошти; дату прийняття рішення та його номер; мотиви непогодження з рішенням Дисциплінарної палати; виклад вимог щодо суті оскаржуваного рішення за результатами розгляду скарги; підпис особи, яка подала скаргу.

Якщо скарга подається представником, то до неї необхідно додати документ, що підтверджує його повноваження.

Аналіз матеріалів за скаргою на рішення Дисциплінарної палати здійснює доповідач, що попередньо визначений автоматизованою системою розподілу справ, який не має входити до складу Дисциплінарної палати, яка прийняла оскаржуване рішення (щодо судді).

У випадку відсутності підстав для залишення скарги без розгляду доповідач уповноважений на підготовку висновку та проєкту рішення, які разом із матеріалами дисциплінарної справи передаються на розгляд Вищої ради правосуддя.

Скаргник та суддя повідомляються про засідання Вищої ради правосуддя щодо розгляду скарги на рішення Дисциплінарної палати по суті не пізніше ніж за 10 днів до дня проведення засідання.

У разі неможливості з поважних причин взяти участь у засіданні Вищої ради правосуддя, суддя може заявити клопотання про відкладення розгляду скарги на рішення Дисциплінарної палати. Разом з тим, у випадку повторної неявки судді незалежно від причин, вказана обставина не перешкоджає розгляду скарги за його відсутності.

За результатами розгляду скарги Вища рада правосуддя відкритим поіменним голосуванням ухвалює рішення, копія якого у триденний строк із дня ухвалення вручається чи надсилається судді та скаргнику та їх представникам, а також до суду, в якому такий суддя обіймає посаду.

Рішення Вищої ради правосуддя формується у письмовій формі, підписується членами Вищої ради правосуддя, які брали участь у його прийнятті.

Отже, дисциплінарне провадження щодо судді – це врегульована нормами права певна сукупність та послідовність процесуальних дій Вищої ради правосуддя, особи (судді), яка притягається до дисциплінарної відповідальності, та особи, що подала скаргу, інших

учасників дисциплінарного провадження щодо розгляду та вирішення справи в сфері службової дисципліни.

Дисциплінарне провадження щодо судді має такі стадії: 1) попередня перевірка дисциплінарної скарги (підготовка висновку із пропозицією про залишення без розгляду, повернення дисциплінарної скарги, про відкриття або про відмову у відкритті дисциплінарної справи); 2) відкриття дисциплінарної справи (отримання висновку дисциплінарного інспектора – доповідача із пропозицією про відкриття дисциплінарного провадження та його розгляд; оголошення доповідачем на засіданні дисциплінарної палати висновку із пропозицією про відкриття провадження; постановлення ухвали про відкриття або про відмову у відкритті провадження; надсилання копії ухвали про відкриття дисциплінарної справи судді та скаржнику); 3) підготовка дисциплінарної справи до розгляду (доповідач визначає свідків та інших осіб, які підлягають виклику або запрошенню взяти участь у засіданні; доповідач визначає та долучає до дисциплінарної справи матеріали судової справи; доповідач готує висновок та проєкт рішення (ухвали), які разом з матеріалами дисциплінарної справи передає до відповідного структурного підрозділу секретаріату для надання членам Дисциплінарної палати для вивчення; повідомляє судді та скаржнику про наявність проєкту висновку, про право ознайомлення з ним та матеріалами дисциплінарної справи; скаржник та суддя повідомляються про засідання Дисциплінарної палати щодо розгляду дисциплінарної справи по суті); 4) прийняття рішення у дисциплінарній справі (ухвалення рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності судді або про відмову у притягненні до дисциплінарної відповідальності судді; вручення чи надсилання рішення судді та скаржнику); 5) оскарження рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності судді (подання скарги; аналіз доповідачем матеріалів за скаргою; залишення скарги без розгляду та повернення її особі, яка подала скаргу, надсилання копії ухвали разом зі скаргою особі, що подала скаргу; у разі відсутності підстав для залишення скарги без розгляду доповідач готує висновок та проєкт рішення, які разом з матеріалами дисциплінарної справи передає на розгляд Вищої ради правосуддя; доповідь доповідача; заявлення клопотань про виклик свідків та інших клопотань, відводів; подання доказів; надання суддею письмових пояснень по суті справи безпосередньо або оголошення їх доповідачем; надання пояснень скаржника, їхніх представників, роз'яснення свідку його права та обов'язків і попередження його під розписку про кримінальну відповідальність, показання свідків та

пояснення інших осіб, які були викликані або запрошені взяти участь у засіданні, задання їм запитань, висловлення заперечень).

ВИСНОВКИ

Основними нормативними актами, що регламентують дисциплінарну відповідальність судді є такі: Конституція України; Основні принципи незалежності судових органів, схвалені резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї від 29 листопада та 13 грудня 1985 року; Бангалорські принципи поведінки суддів, схвалені Резолюцією Економічної та Соціальної Ради ООН від 27.07.2006 № 2006/23; Рекомендація CM/Rec (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи 17 листопада 2010 р.; Закон України «Про судоустрій і статус суддів», Закон України «Про Вищу раду правосуддя», Регламент Вищої ради правосуддя, затверджений рішенням Вищої ради правосуддя від 24 січня 2017 року № 52/0/15-17, Положення про службу дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя, затверджене рішенням Вищої ради правосуддя № 3713/0/15-24 від 19 грудня 2024 року тощо.

Дисциплінарний проступок судді – винне та протиправне діяння судді щодо порушення ним визначених законом професійних обов'язків під час відправлення правосуддя, етичних та інших норм, що можуть бути підставою дисциплінарної відповідальності судді.

Підстави притягнення судді до дисциплінарної відповідальності в значній мірі мають оціночний характер. Під час застосування конкретного виду дисциплінарного стягнення щодо судді повинен враховуватися характер дисциплінарного правопорушення, а також його наслідки, ступінь вини та особа судді, відсутність чи наявність попередніх дисциплінарних стягнень, а також будь-які інші обставини, що впливають на прийняття рішення щодо притягнення судді до дисциплінарної відповідальності.

Дисциплінарне провадження щодо судді – це врегульована нормами права певна сукупність та послідовність процесуальних дій Вищої ради правосуддя, особи (судді), яка притягається до дисциплінарної відповідальності, та особи, що подала скаргу, інших учасників дисциплінарного провадження щодо розгляду та вирішення справи в сфері службової дисципліни.

Дисциплінарне провадження щодо судді має такі стадії: 1) попередня перевірка дисциплінарної скарги (підготовка висновку із пропозицією про залишення без розгляду, повернення дисциплінарної скарги, про відкриття або про відмову у відкритті дисциплінарної справи);

2) відкриття дисциплінарної справи (отримання висновку дисциплінарного інспектора – доповідача із пропозицією про відкриття дисциплінарного провадження та його розгляд; оголошення доповідачем на засіданні дисциплінарної палати висновку із пропозицією про відкриття провадження; постановлення ухвали про відкриття (або про відмову у відкритті) провадження; надсилання копії ухвали про відкриття дисциплінарної справи судді та скаржнику); 3) підготовка дисциплінарної справи до розгляду (доповідач визначає свідків та інших осіб, які підлягають виклику або запрошенню взяти участь у засіданні; доповідач визначає та долучає до дисциплінарної справи матеріали судової справи; доповідач готує висновок та проєкт рішення (ухвали), які разом з матеріалами дисциплінарної справи передає до відповідного структурного підрозділу секретаріату для надання членам Дисциплінарної палати для вивчення; повідомляє судді та скаржнику про наявність проєкту висновку, про право ознайомлення з ним та матеріалами дисциплінарної справи; скаржник та суддя повідомляються про засідання Дисциплінарної палати щодо розгляду дисциплінарної справи по суті); 4) прийняття рішення у дисциплінарній справі (ухвалення рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності судді або про відмову у притягненні до дисциплінарної відповідальності судді; вручення чи надсилання рішення судді та скаржнику); 5) оскарження рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності судді (подання скарги; аналіз доповідачем матеріалів за скаргою; залишення скарги без розгляду та повернення її особі, яка подала скаргу, надсилання копії ухвали разом зі скаргою особі, що подала скаргу; у разі відсутності підстав для залишення скарги без розгляду доповідач готує висновок та проєкт рішення, які разом із матеріалами дисциплінарної справи передає на розгляд Вищої ради правосуддя; доповідь доповідача; заявлення клопотань про виклик свідків та інших клопотань, відводів; подання доказів; надання суддею письмових пояснень по суті справи безпосередньо або оголошення їх доповідачем; надання пояснень скаржника, їхніх представників, роз'яснення свідку його права та обов'язків і попередження його під розписку про кримінальну відповідальність, показання свідків та пояснення інших осіб, які були викликані або запрошені взяти участь у засіданні, задання їм запитань, висловлення заперечень).

АНОТАЦІЯ

У розділі до монографії досліджено питання дисциплінарної відповідальності судді. З'ясовано нормативно-правову регламентацію дисциплінарної відповідальності судді. Визначено поняття та зміст

дисциплінарного проступку. Узагальнені підстави притягнення судді до дисциплінарної відповідальності. Встановлено порядок реалізації дисциплінарної відповідальності. Проаналізовані стадії розгляду дисциплінарної справи щодо судді. Запропоновано визначення дисциплінарної відповідальності судді.

Література

1. Бондарчук Р. А. Зарубіжний досвід реалізації процедури притягнення судді до дисциплінарної відповідальності та напрями його впровадження в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2021. № 51. С. 60-64.
2. Гапонов А.В., Шелухін М. Л. Особливості сучасного нормативного регулювання механізму дисциплінарного провадження стосовно суддів апеляційних судів у країнах пострадянського простору. *Право і суспільство*. 2021. N. 2. С. 92-98.
3. Гермак К.О. Дисциплінарна відповідальність суддів у сучасній правовій системі: процесуальні аспекти. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2024. №4. С. 669-673.
4. Гермак К.О. Дисциплінарна відповідальності суддів: аналіз судової практики. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні*: Матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. (27 жовтня 2023р., Чернівці)/ редкол.: О.В. Щербанюк та ін. – Чернівці: 2023. С. 114-117.
5. Голобутовський Р.З. Дисциплінарна відповідальність суддів у системі загальної юридичної відповідальності. *Право і суспільство*. 2019. №3. Частина 2. С. 153-159.
6. Дисциплінарно-деліктне право України: навчальний посібник / за заг. ред. Т. О. Коломєць, В. К. Колпакова. Київ: Ін Юре, 2016. 464 с.
7. Зливко Я.С. Дисциплінарна відповідальність суддів як вид юридичної відповідальності. *Інтеграція юридичної освіти, науки і практики як основа сталого розвитку кримінально-виконавчого законодавства України*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 12–13 жовт. 2017 р.). Чернігів: Академія ДПтС, 2017. С. 132-136.
8. Зливко Я.С. До питання щодо підстав притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності. *Актуальні проблеми освіти, науки та галузевого законодавства у світлі вимог Стратегії реформування судової структури, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки*: матеріали міжнар. заочної наук.-практ. конф. (Чернігів, 30 черв. 2017 р.). Чернігів: Десна Поліграф, 2017. С. 34-37.

9. Іщенко О. Практичні питання дисциплінарної відповідальності суддів в Україні. *Слово національної школи суддів України*. 2012. № 1. С. 32-38.
10. Кохан В. П. Дисциплінарне провадження щодо суддів: проблеми теорії і практики. Харківський національний університет внутрішніх справ. *Вісник Харківського Національного університету внутрішніх справ*. 2010. Вип. 3(50). – Харків : Нац. ун-т внутр. справ, 2010. С. 324-331.
11. Лозовой С.В. Дисциплінарна відповідальність суддів. Теоретичний аспект. *Соціальне право*. 2020. № 1. С. 57-63.
12. Овчаренко О.М. Юридична відповідальність суддів: питання теорії і практики. Автореферат на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.10 – судоустрій; прокуратура, адвокатура (081 – Право). Національний університет «Одеська юридична академія»; Міністерство освіти і науки України. Одеса, 2018. 44 с.
13. Серета В.В. Поняття, ознаки та склад дисциплінарного проступку. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2014. № 12. С. 125-129.
14. Стратонов В., Рибалко В., Дисциплінарна відповідальність суддів за пунктом 3 статті 106 Закону України «про судоустрій і статус суддів». *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 3. С. 173-180.

Information about the author:

Gordiev Vitalii Volodymyrovych,

Doctor of Juridical Sciences, Full Professor,
Professor at the Department of Procedural Law,
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
2, Kotsiubynskoho str., Chernivtsi, 58012, Ukraine